

Al cap de 46 anys ja es pot tornar a pujar a Montserrat en tren

El cremallera com a metàfora

Josep Faulí

La història del cremallera de Montserrat és llarga i compta amb una gran interrupció. Va començar el segle XIX (1892), es va encallar durant el XX (1957) i torna ara que ja ha començat el XXI (2003). Després de gairebé mig segle d'inactivitat (1957-2003), el cremallera montserratí –amb tants records per a força gent però pràcticament desconegut per a tanta d'altra– ja tresca una altra vegada muntanya amunt fins al santuari. Com si res no hagués passat quan, en realitat, han passat tantes coses a la muntanya i fora de la muntanya.

Després de tants anys d'inactivitat, podíem haver-lo oblidat, però és un fet que hi ha qui hi ha pensat sempre i no ha renunciat a recuperar-lo. I ara torna no pas com una relíquia, sinó com una eina del nostre temps. És i no és el cremallera de sempre, perquè el temps no passa debades. I el primer que escau de comentar és que, amb tot el respecte degut al passat, el nou cremallera és ben bé d'avui. Només d'aquesta manera pot tenir, com té, obert el camí del futur, és a dir, de continuació actualitzada de la seva ja tan vella història. Una història sens dubte vella i bella a la vegada, si se'm permet aquest recurs fàcil.

Amb aquest respecte pel passat però abocat al futur, el cremallera, el nou cremallera, el d'ara, és tota una metàfora de la nostra societat, que viu permanentment en aquesta oscil·lació entre l'arrelament i el progrés. Cal celebrar que els Ferrocarrils de la Generalitat hi puguin fer i facin la bona feina que hi fan, com la fan en tants d'altres indrets de Catalunya (i la podrien i haurien de fer en molts més!).

És una feina que s'ho val, perquè és del nostre temps, perquè fa un bon servei, perquè ens enriqueix a tots col-

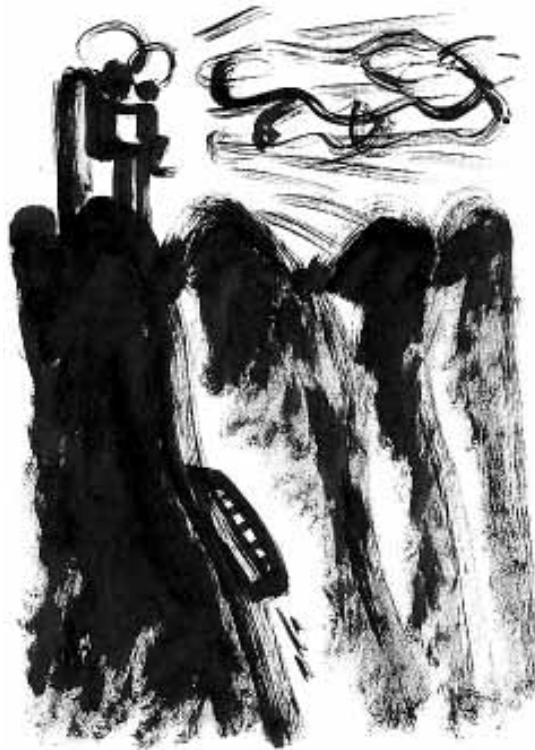
lectivament i perquè respon, una vegada més, a les atencions que Catalunya, al llarg dels segles, ha tingut envers la seva muntanya. Sense aquesta i el que representa, tot seria diferent, i potser el mateix cremallera no hauria existit.

La paradoxa de la història és punyent. Hem pogut estar tant de temps sense cremallera perquè l'omnipresència de l'automòbil ens feia creure que en podíem prescindir. Ara, però, el cremallera ressuscitat ve a alleujar la situació creada per aquella omnipresència que, d'aleshores ençà, no ha cessat i no cessa.

Aquesta història de més d'un segle ha estat possible –i té sentit– perquè en tot aquests temps els catalans no hem deixat de pujar a Montserrat. Ara, amb el cremallera reconquerit, aquesta pujada es fa més planera.

Per això, tot i que es tracta d'un cremallera, no cal dir-ho, es tracta, sobretot, d'una manera específica, del cremallera de Montserrat. Sense aquesta destinació res no tindria sentit ni seria, per tant, comprensible aquesta història de més d'un segle. Aquesta és la realitat determinant, perquè l'atractiu de la muntanya, en tot aquest temps, no ha minvat, sinó ben bé a l'inrevés. Quan els fills dels que ens havíem casat a Montserrat per devoció i per vocació van començar a descobrir les mil i una ermites per celebrar el seu matrimoni, un estol de nous catalans van continuar –i continuen– omplint de bodes la muntanya. Hi ha, a més, aquella barreja immensa de procedències i llengües que, a Catalunya, només es produeix de forma semblant a l'entorn de la Sagrada Família.

L'èxit del cremallera està assegurat perquè forma part de l'èxit permanent

MONTESOL

de Montserrat. És un èxit que roman al llarg dels segles i que, en el nostre temps, es revesteix amb les formes que li són pròpies: massificació, cosmopolitisme, contrast. El cremallera és un enriquiment en el doble sentit del servei i de l'atractiu i configura, una mica més, el Montserrat dels nous temps, un Montserrat que, com sempre, sense renúncies ni traïcions, més que emmotllar-se als temps, els absorbeix. Per això tot hi pot prendre noves formes sense deixar de ser essencialment el mateix. El nou cremallera, tot i que ve de tan lluny, és un nou element en aquest mateix sentit.

No fa gaire un monjo de la casa –venerable, però potser no tan venerat com es mereix– em deia que Montserrat evoluciona cap a un altre planteja-

ment. Sense adonar-se'n, em deia el mateix que jo acabo d'expressar: amb el pas dels temps i els seus canvis, tot i que es continuï fent el mateix, no es pot pas fer de la mateixa manera. El que compta és que el servei continuï i que sigui tan útil i eficaç com sempre. Però res no pot ser igual.

És obvi que, mig segle després, no seria raonable exigir que el Montserrat d'avui repetís aquella època daurada que va provocar la tornada d'aquell eixam de cervells privilegiats que l'abat Escarré havia enviat a estudiar fora de casa. Cada cosa al seu temps, i cada servei a la seva necessitat.

Montserrat, fet i fet, continua on ha estat sempre. Ara, a més, el nou cremallera el fa, fins i tot, més proper. És un cremallera que m'interessa, no cal dir-ho, per la seva realitat, però, també, per la seva metàfora, metàfora afortunada de l'esforç i la insistència, però també de l'arrelament i la continuïtat i, encara més, del progrés, d'una forma positiva d'aprofitar el progrés. Il·lusiona de pensar que fa

el camí de sempre, que repeteix el camí de sempre: el 1892 es va posar la tècnica a favor del viatge, un viatge, però, que venia de molt de lluny, i ara, el 2003, s'ha fet el mateix amb la tècnica d'avui. La metàfora, doncs, és també de modernització i d'actualització.

El nou cremallera fa el camí de sempre: amb el riu al fons i imatges ben conegudes tot ascendint –misteris del Rosari, la Cova, l'aeri (telefèric amb denominació d'avui), funiculars de la Cova i de Sant Joan...– fins a un final esplendent on hi havia hagut pagueses i autocars i ara només hi ha una gran plaça... i la Mare de Déu moltíssim més propera que abans. La metàfora ha arribat al final.

• Josep Faulí. Escriptor i periodista

Badia i Margarit i la Franja de Ponent

Joaquim Montclús

Al professor Antoni Badia i Margarit li ha estat concedit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Segons Albert Manent, membre del jurat, ja feia anys que s'especulava amb el seu nom entre els dels premiats i per fi li ha tocat la travessa. El doctor Badia i Margarit va néixer a Barcelona l'any 1920 i a més de ser catedràtic a la Universitat de Barcelona ha estat rector d'aquesta Universitat, així com president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i també president de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes.

Els contactes amb la Franja de Ponent, després de la mort del dictador, del professor Badia i Margarit es remunten a l'any 1985 amb motiu d'haver estat escollit com a president del II Congrés Internacional de Llengua Catalana. Durant els primers mesos de l'any 1985 va mantenir diverses reunions amb perso-

nes de la Franja residents a Barcelona i finalment a principis de l'estiu d'aquell mateix any al castell de Mequinensa, sota la seva presidència, es va fer la constitució i es van assentar les bases de participació de l'àrea territorial de l'Aragó a l'organització de l'esmentat Congrés. Per aquestes dates, pel mateix motiu, també es va fer una reunió amb persones de la Franja al centre de Noesis de Calaceit, on també va acudir la Guàrdia Civil. La seva presència obeïa al fet d'haver estat informats que allí s'estava fent una reunió clandestina de caràcter catalanista. L'escàndol va ser majúscul i tots els mitjans de comunicació se'n van fer ressò.

El 26 d'abril de 1986 va tenir lloc al castell de Vall-de-roures l'acte més important del II Congrés Internacional de Llengua Catalana a la Franja. Vall-de-roures, malgrat que tota la població parla català, és la vila de la co-

marca del Matarranya que té menys consciència de la seva catalanitat. Per aquesta raó es va escollir la població per fer aquest acte, que va estar tot un èxit. La presidència estava formada pel conseller de Cultura de l'Aragó, Josep Bada, l'alcalde de la població i el doctor Badia com a president del Congrés. Durant el sopar literari, entre d'altres, es va lliurar el premi Guillem Nicolau, que va guanyar l'escriptor de la Llitera Josep Antoni Chauvell. Per aquestes dates s'estava restaurant el castell de Vall-de-roures i amb motiu d'aquest acte es va inaugurar la primera planta. Malgrat l'èxit el moment era difícil, però el doctor Badia, amb la seva reconeguda autoritat científica, la seva fermesa i a la vegada humilitat, el seu saber fer i la seva mà esquerra hi va col·laborar en gran manera, perquè les coses sortiren a la perfecció. Després es va quedar un parell de dies per aquestes terres, on va mantenir importants contactes amb les forces vives i culturals de la comarca i del govern aragonès deixant una molt bona im-

pressió. Tot seguit, des de l'Institut d'Estudis Catalans va seguir mantenint aquests contactes i es va preocupar en gran manera pels estudis científics sobre el parlar i la toponímia de la Franja.

Hem de recordar que a principis del segle XX l'Institut d'Estudis Catalans va fer diversos treballs sobre la Franja i els seus membres visitaven sovint les seves comarques deixant sempre un bon record. A partir de 1975 es van tornar a reprendre aquests contactes i durant uns quants anys alguns membres de l'IEC, tan reconeguts com Miquel Tarradell, Jordi Carbonell, Josep Guitart, Antoni Ferrando i naturalment el professor Badia i Margarit han deixat la seva empremta a la Franja. Són molt importants aquests contactes perquè el català a la Franja vagi endavant, i ara que el govern aragonès pensa aprovar la llei de llengües de l'Aragó sota la normativa de l'IEC, seria bo que l'Oficina d'Onomàstica fixés d'una manera definitiva la toponímia major de la Franja.